

покликані передовсім вразити людей. Однак іноді такі способи маніпуляції перетворюються на безглузде поєднання вербальних і невербальних форм, які радше заплутують читача, ніж сприяють розумінню, запам'ятовуванню й, відповідно подальшій реакції.

Поза сумнівом залишається й той факт, що графічні тренди сьогодні популярні. Проте, якщо читач недосвідчений та з будь-яких інших причин не може виявити справжнє значення й встановити логічний взаємозв'язок вербальних складників та невербальних засобів, останні перетворюються на перешкоду та ускладнюють процес сприйняття.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Упродовж тривалого часу грамотність пов'язували лише з умінням читати й писати. Цифрове століття спростувало таке твердження і змусило всіх цивілізованих індивідів отримувати додаткові знання та навички й застосовувати їх під час кодування та декодування інформації. Вочевидь продукування інформації – процес складний і тривалий; іноді ж, навпаки, не дає можливості продуценту ні на мить зволікати й змушує якомога швидше ознайомити цільову аудиторію з матеріалом, створеним за лічені хвилини.

Проблема мультимодальності та візуальної грамотності зацікавила учених ще в середині минулого століття, особливою апогею вона набула сьогодні, коли англомовне комунікативне середовище перетворилося на універсальний ресурс, що легко вміщує широкий спектр різноформатних інформаційних джерел, у яких співіснують вербальні та невербальні складники. Ідентифікація їхнього значення залежить від комунікативних компетенцій, які необхідні кожній людині у XXI ст.

Перспективними видаються подальші розвідки в царині мультимодальності, спрямовані на диференціацію понять та уніфікацію термінів, що формують метамову мультимодальної лінгвістики. Не менш вагомими та цікавими будуть також й дослідження, покликані виявити статус та роль невербальних компонентів комунікації, що функціонують у сучасному англомовному комунікативному просторі.

Література:

1. Barnes B. Susan. An Introduction to Visual Communication: From Cave to Second Life / Susan B. Barnes. – N. Y. : Peter Lang Publishing Inc., 2011. – 273 p.
2. Dondis A. Dondis. A Primer to Visual Literacy / Dondis A. Dondis. – Cambridge & London : The MIT press, 1998. – 194 p.
3. Jewitt C. Multimodality, «Reading», and «Writing» for the XXI Century / C. Jewitt // Discourse: Studies in the Cultural Politics and Education. – 2005. – Vol. 26, No 3, September. – P. 315–331.
4. Kress G. Literacy in the New Media Age / G. Kress. – London & N. Y. : Routledge, 2003. – 208 p.
5. Kress G. Reading Images: The Grammar of Visual Design / G. Kress, T. van Leeuwen. – 2nd ed. – London : Routledge, 2006. – 312 p.
6. Leborg C. Visual Grammar / Christian Leborg. – N. Y. : Princeton Architectural Press, 2004. – 95 p.
7. Lester P. Visual Communication: Images with Messages / P. Lester. – Canada : Wadsworth Cengage Learning, 2006. – 450 p.
8. Multimodal Literacy : Presentation [Electronic resource]. – Silverton PS Catalyst Team, 2008.
9. Smith-Armstrong J. Summary of Readings about Multimodal Literacy [Electronic resource] / Julie Smith-Armstrong. – 2010. – Access mode : <https://tplmillparkheights.wikispaces.com/file/detail/Summary+of+readings+about+Multimodal+Literacy.docx>
10. Walsh M. Reading Visual and Multimodal Texts: How is 'Reading' Different? [Electronic resource] / M. Walsh // Australian Journal of Language and Literacy. – 2006. – Vol. 29, No 1. – P. 24–37.
11. Квитка О. Л. Лингвистические методы в анализе явлений современного визуального языка / О. Л. Квитка // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв. Сер. «Мистецтвознавство. Архитектура». – 2011. – № 4. – С. 17–21.
12. Масімова Л. Г. Візуальна грамотність у системі медіаосвіти / Л. Г. Масімова // Ученые записки Таврич. нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Сер. «Филология. Социальные коммуникации». – Т. 26 (65), № 3. – С. 172–176.

УДК 811.111:37.02

Л. Ф. Могольницька,

Житомирський державний технологічний університет, м. Житомир

АНГЛОМОВНІ ТЕКСТИ КІНЕМАТОГРАФІЧНОЇ ТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У статті розглянуто англомовні публіцистичні тексти кінематографічної тематики (ТКТ) як елемент лінгвокультурологічного підходу до навчання іноземних мов. Виявлено лексичні одиниці на позначення попереджень щодо художнього фільму, що описують основні цінності американського суспільства кінця 20 – початку 21 століття. Встановлено «важливі теми» («big issues»), яким приділяється особлива увага в американському кінематографі кінця 20 – початку 21 століття.

Ключові слова: лінгвокультурологічний підхід, тексти кінематографічної тематики, «важливі теми», культурні цінності.

В статье рассмотрены англоязычные публицистические тексты кинематографической тематики (ТКТ) как элемент лингвокультурологического подхода к обучению иностранным языкам. Выявлены лексические единицы для обозначения предупреждений относительно художественного фильма, описывающих основные ценности американского общества конца 20 – начала 21 века. Установлены «важные темы» («big issues»), которым уделяется особое внимание в американском кинематографе конца 20 – начала 21 века.

Ключевые слова: лингвокультурологический подход, тексты кинематографической тематики, «важные темы», культурные ценности.

The article considers English publicistic cinematography texts (CT) as a part of culture oriented approach to teaching foreign languages, namely linguistic and cultural. Linguistic and cultural approach presupposes a fairly deep knowledge of a foreign language to study manifestations of culture in that language. This approach to teaching language makes it possible to interpret the language as a component of culture, a means of its reflection, formation and storage. Meaning of words of different languages reflects and transmits lifestyle and way of thinking of a particular society. They are valuable clues to understanding the culture. Taking into account Anna Wierzbicka's theory and exactly that «keywords» can discover a set of cultural values and attitudes, we made an attempt to identify «key words» in CT and establish a set of concepts behind these linguistic means of their implementation, which are basic for American films of the late 20th – early 21st century. CT semantics represents knowledge of feature films, which were Oscar nominees for the best picture in 1998 – 2002. A feature film is considered to be a carrier of particular people's mentality and its national character. It clearly expresses the outlook of people, their moral, social, aesthetic and other ideals. Knowledge of the films is detected by means of language. On the

basis of linguistic data we reproduce fragments of reality, reflected in feature films. Studying CT comments on the feature film category we established a set of «important issues» («big issues»), which film censorship pays special attention to. Revealed lexical units denoting film warnings indicate the problems urgent for American society at the end of the 20th – beginning of the 21st centuries: free sex, culture, language, violence, drugs.

Keywords: *linguistic and cultural approach, cinematography texts, «big issues», cultural values.*

Методика викладання іноземних мов базується на тезі про те, що мови повинні вивчатися в нерозривній єдності зі світом і культурою народів, що говорять цими мовами [16]. Для повноцінного спілкування іноземною мовою необхідним є не тільки вміння володіти мовним матеріалом, але й знання культури та звичаїв певної спільноти людей. У процесі навчання іноземної мови формуються загальні компетенції, які складаються з: – декларативних знань, що включають знання світу, соціокультурні знання та міжкультурне усвідомлення; соціокультурна компетенція передбачає засвоєння студентами знань соціокультурних особливостей країни, мова якої вивчається, культурних цінностей та морально-етичних норм свого та інших народів, а також формування умінь їх використовувати у практичній діяльності; – практичних та міжкультурних умінь і навичок, таких як соціальні вміння, навички повсякденного життя тощо [17].

Проблема інтеграції компонентів культури у навчання іноземної мови давно привертає до себе увагу вчених. У сучасній лінгводидактиці існує ряд культуроорієнтованих підходів (лінгвокраїнознавчий, соціокультурний етнографічний, лінгвокультурологічний та міжкультурний) до навчання іноземних мов, що сприяють активізації знань про культурні особливості країн і народів, мова яких вивчається.

У даній статті ми розглянемо сучасні англомовні тексти кінематографічної тематики (ТКТ) як елемент одного з культуроорієнтованих підходів до навчання іноземних мов, а саме лінгвокультурологічного (Н. Д. Арутюнова, В. В. Красних, В. А. Маслова, Ю. С. Степанов, В. Н. Телія та ін.). Лінгвокультурологічний підхід передбачає досить глибокі знання іноземної мови для дослідження проявів культури народу в цій мові. Цей підхід при навчанні мови дає можливість інтерпретувати мову як компонент культури, засіб її відображення, формування і зберігання. Значення слів різних мов відображають і передають спосіб життя і мислення, характерний для певного суспільства. Вони являють собою цінні ключі до розуміння культури [1, с. 267]. Керуючись теорією А. Вежбицької і саме тим, що «ключові слова» можуть привести у серцевину цілого комплексу культурних цінностей та установок, зроблено спробу виявити «ключові слова» у ТКТ і встановити набір цінностей та проблем, які стоять за цими засобами мовної реалізації, що є базовими для американських художніх фільмів кінця 20 – початку 21 століття.

Художній фільм є носієм, виразником менталітету конкретного народу, його національного характеру. У ньому чітко виражений світогляд народу, моральні, соціальні, естетичні й інші ідеали. Художнє кіно чітко реагує на зміни цінностей у суспільстві [2, с. 65], відображає інтереси глядача та виступає індикатором уподобань масової свідомості [4, с. 24]. Знання про художні фільми містяться в семантиці ТКП, що аналізують такі кінофільми, та виявляються за допомогою мовних засобів. На основі мовних даних ми відтворюємо фрагменти дійсності, відображеної у художніх фільмах, у тому вигляді, як вона сприймається різними кіномитцями: сценаристами, режисерами, акторами, критиками. Адаже означення у мові отримують не все, що існує навколо нас, а тільки відображений у нашій свідомості світ [3, с. 5; 10, с. 101]. У процесі комунікації митці представляють не цілий фрагмент світу, а тільки ті складові, що, на їх думку, є найбільш значущими і найповніше характеризують фрагмент дійсності [5, с. 111].

ТКТ присвячені аналізу художніх фільмів, визнаних кращими Американською академією кіномистецтва в 1998 – 2002 роках. Для того, щоб бути включеним до списку найкращих, кінофільм має відповідати таким вимогам: мати історичну значущість, критичне визнання, нагороди, популярність, що визначається прибутком від касового збору, прокату, продажу відеокaset, продажу кінофільму різним телеканалам [13]. За даними сайтів [14; 15; 18 та ін.] найпопулярнішими фільмами, що були названі на здобуття премії Оскар у номінації «Краща картина» у 1998 – 2002 роках, виявилися:

1998 р. – «Титанік» («Titanic»), «Секрети Лос-Анджелесу» («L.A. Confidential» (LAC)), «Розумник Віл Хантінг» («Good Will Hunting» (GWH));

1999 р. – «Закоханій Шекспір» («Shakespeare in Love» (SIL)), «Спасіння рядового Раяна» («Saving Private Ryan» (SPR)), «Життя прекрасне» («Life is Beautiful» (LIB));

2000 р. – «Краса по-американськи» («American Beauty» (AB)), «Шосте відчуття» («The Sixth Sense» (TSS)), «Своя людина» («The Insider»);

2001 р. – «Гладіатор» («Gladiator»), «Ерін Броккович» («Erin Brockovich» (EB)), «Трафік» («Traffic»);

2002 р. – «Ігри розуму» («A Beautiful Mind» (BM)), «Володар пернів» («The Lord of the Rings» (LOTR)), «Мулен Руж» («Moulin Rouge» (MR)).

Культура вимагає від своїх представників називати й означати те, що є в її розумінні корисним, практичним і важливим. Мова фіксує в знаковій формі арте- і ментофакти матеріальної, духовної культури людини, в цілому відображає ціннісні орієнтації соціума, систему його моральних, етичних і естетичних переваг, ілюструє особливості менталітету конкретної спільноти. Мова постає своєрідною унікальною картиною світу, яка відрізняється від інших мов конкретним способом репрезентації та витлумачення дійсності.

Дослідивши коментарі в ТКП, що супроводжують визначення категорії художнього фільму, ми встановили «важливі теми» («big issues» [6, с. 74]), яким приділяється особлива увага з боку кіноцензури. Американська кіноасоціація розробила систему рейтингових оцінок кінофільмів, що дозволяє визначити прийнятність певного фільму для різних вікових категорій глядачів. Така система оцінювання набула обов'язкового статусу в кіноіндустрії. Сучасна система рейтингових оцінок включає такі: Rated G – фільм для всіх вікових категорій, PG – означає, що кінофільм містить матеріал, не рекомендований для дітей, і тому вони можуть дивитися фільм тільки в супроводі батьків, PG-13 – перегляд фільму дітям до тринадцяти років заборонено, R – дітям до сімнадцяти років дозволяється дивитися фільм тільки в супроводі дорослих, NC-17 – діти до сімнадцяти років до перегляду не допускаються. Ту чи іншу оцінку кінофільм отримує залежно від наявності в ньому брутальних слів, сцен жорстокості, сексуальних сцен [9].

Ця система оцінювання знаходить відображення в ТКТ, де рейтингова оцінка подається окремим блоком, виділеним графічно курсивним чи напівжирним шрифтом і збільшеним пробілом. Досліджувані нами кінофільми отримали оцінки двох видів – PG-13 (BM, TSS, LOTR, MR, LIB, Titanic) та R (AB, EB, LAC, SIL, GWH, SPR, Gladiator, The Insider, Traffic): USA, 1999. *Rated R. 121 minutes (AB: 11)*. Крім зазначення категорії фільму, у тексті містяться пояснення, за що фільм отримав ту чи іншу оцінку: *«A Beautiful Mind» is rated PG-13 (Parents strongly cautioned). It has some upsetting scenes and mild sexual content (BM: NYT 21.12.01). ERIN BROCKOVICH (131 minutes, at area theaters) is rated R for body display and*

profanity (EB: WP 17.3.00). RATING: *R for pervasive drug content, strong language, violence and some sexuality* (Traffic: SPI 5.1.01). Rating: «*The Insider*» is rated R (Under 17 requires accompanying parent or adult guardian). It includes profanity (The Insider: NYT 5.11.99).

Американська кіноасоціація намагається попередити передбачувану сучасною культурологічною наукою втрату духовних цінностей і формування культури насилля. Оскільки попкультура і, зокрема, кінофільми як складники масової комунікації, з одного боку, та як елементи попкультури з іншого, є впливовим видом мистецтва [7, с. 12; 8, с. 25]: ... *popular culture can have a profound effect on how the public perceives issues and politics* (Traffic: 12), то Американська кіноасоціація, запровадивши систему рейтингових оцінок фільмів, намагається уберегти суспільство, як свідчать наведені приклади, від негативного емоційного впливу, від морального занепаду й спустошення. Виявлені лексичні одиниці на позначення попереджень щодо художнього фільму свідчать про основні проблеми, що хвилюють сучасне американське суспільство: 1) вільні сексуальні стосунки: *mild sexual content, body display, sexuality, sexual situations, nudity, sensuality, sex-related dialogue*, 2) культура мови: *language profanity, strong language, raw language, brief language*, 3) насилля *war violence, strong violence, Holocaust-related elements, violence, intense graphic combat*, 4) наркотики *pervasive drug content*.

У ТКТ нами виявлені опорні лексичні та синтаксичні одиниці, що вводять основні теми американського кінематографа кінця 20 – початку 21 століття: *the real story is ..., to be the story of..., to tell the story of ..., the subject of this movie ..., «A Beautiful Mind» / film / movie / story / drama / play is about ..., the movie's central focus, ... as its central topic, dramatization of..., emphasis is on ..., the heart of the story here is / its heart is ..., the film portrays..., themes that are worth exploring* тощо. Аналіз ТКТ з урахуванням вищезазначених мовних одиниць дозволив виділити їхній основний тематичний репертуар, що водночас відбиває тематику американських кінофільмів кінця 20 – початку 21 століття. Результати кількісного аналізу мовних одиниць свідчать, що в центрі уваги американських художніх фільмів кінця 20 – початку 21 століття і, відповідно, ТКТ знаходиться:

- персонаж-людина, її внутрішній світ: ... *I think that films are about people* (Titanic: 19); «*This is not really a movie about a lawsuit,*» Soderbergh continues. «*It's about a person who cannot seem to reconcile how she views herself with how others view her*» (EB: 20);

- інтелектуальні характеристики: ... *the movie ... remains a mediocre rendition of his great mind* (BM: WP 21.12.01);

- стосунки з іншими людьми: *The movie chronicles Wigand's relationship with «60 Minutes» producer Lowell Bergman ...* (The Insider: 21);

- основні проблеми, з якими вона стикається, а саме наркотики: ... *Traffic will do ... with some truth about American drug problems* (Traffic: New Republic 22.1.01);

- злочинність, напр., *The story ... concerns a murder case that whirls through the corridors of the Los Angeles Police Department* (LAC: SFE 19.9.97); *This is the story of a movie. About crime and violence. Corruption* (LAC: SFC 17.4.98);

значний вплив ЗМІ, напр., *It made me realize that the perception of the film, no matter what you do, is that it's about tobacco and it's about TV»* (The Insider: 22). *There is, I admit, a contradiction in a film about journalism that itself manipulates the facts* (The Insider: CST 5.11.99).

Так, тематичний репертуар ТКТ і кінопродукції, лексичні одиниці на позначення попереджень щодо художнього фільму у блоках рейтингових оцінок кінофільмів свідчать про те, що найвищою цінністю в американському суспільстві виступає людина як особистість, що має певні фізичні й духовні характеристики, людина з її почуттями, думками, така, що взаємодіє з іншими членами суспільства. У кінці 20 – на початку 21 століття в американському суспільстві актуальними виявляються проблеми злочинності, наркоманії, забруднення, війни, ЗМІ, бізнесу, сім'ї та політики.

Література:

1. Вежицкая А. Семантические универсалии и описание языков / А. Вежицкая. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 780 с.
2. Дмитриев А. И. Фотография, кино и телевидение как три фазы развития одного искусства в эпоху господства экранной культуры / А. И. Дмитриев // Культурология в теоретическом и прикладном измерении: матер. междунар. научно-практич. семинара. – Кемерово; М. : Рос. ин-т культурологии, 2001. – С. 60–67.
3. Ломов Б. Ф. Вербальное кодирование в познавательных процессах / Б. Ф. Ломов, А. В. Беляева, В. Н. Носуленко. – М. : Наука, 1986. – 128 с.
4. Почепцов Г. Г. (мл.) Коммуникативные технологии двадцатого века / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук, К. : Ваклер, 1999. – 352 с.
5. Почепцов Г. Г. (мл.) Теория и практика коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М. : Центр, 1998. – 352 с.
6. Трепакова А. В. Совершенный мир. О популярности американской кинопродукции в России / А. В. Трепакова // Вестник МГУ. Сер.19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2002. – № 4. – С. 70–79.
7. Bordwell D. On the history of film style / D. Bordwell. – Cambridge : Harvard Univ. Press, 1997. – x + 322 p.
8. Dominic S.R. The Dynamics of Mass Communication / S.R. Dominic. – Boston: McGraw-Hill College, 1999. – xxiii + 568 p.
9. MPAA film rating system // http://en2.wikipedia.org/wiki/MPAA_rating_system#Original_Ratings
10. Taylor R. J. Language and the cognitive construal of the world / R. J. Taylor, R. E. MacLauray // Cognitive Linguistics. – 1999. – Vol. 10, № 1. – P. 100–104.
11. <http://www.aboutfilm.com/features/pearce/feature.htm>
12. http://www.vanostinstitute.org/drbill/01_02_27.htm
13. <http://infoplease.com/ipea/A0760906.html>
14. <http://ebts.dk/topBox98US.htm>
15. <http://us.imdb.com/Top/>
16. <http://interconf.fl.kpi.ua/ru/node/1165>
17. <http://www.ippo.if.ua/predmety/inoz/index.php?r=site/stattya&id=191>
18. <http://movies.go.com/boxoffice/alltime.html>
19. <http://www.geocities.com/Hollywood/Academy/9610/transcript.html>
20. <http://movieweb.com/movie/erinbrockovich/erinbroc.htm>
21. <http://www.geocities.com/Hollywood/Cinema/1501/indexmotp.html>
22. http://velvet_peach.tripod.com/fpacinsider.html